

Színház- és Filmművészeti Egyetem Doktori Iskola

AJTÓK

A forgatókönyvírás (filmdramaturgia) oktatásának lehetséges stratégiája a Színház-és Filmművészeti Egyetemen

Doktori disszertáció tézisei

Szabó Iván

2012

Témavezető: dr. Schulze Éva, egyetemi docens

TÉZISEK

Doktori disszertációm alapvetően arra a több, mint tíz éves szakmai tapasztalatra épül, melyet a Színház-és Filmművészeti Egyetem (SZFE) forgatókönyvírói képzésén szereztem, előbb mint hallgató, később mint gyakorló forgatókönyvíró, és tanári asszisztens, illetve óraadó tanár. Ez idő alatt – az Egyetem első forgatókönyvírói képzésének elindítása óta - három új filmdramaturg osztályt indított az intézmény, valamint kisebb-nagyobb változások történtek a hazai filmiparban is a filmírók munkájának elismerésében. Mindezzel párhuzamosan, az utóbbi évtizedben - az európai és globális koprodukciós filmgyártás térnyerésével - a filmterv fejlesztés, illetve ezen keresztül a forgatókönyvírás szerepe is jelentősen megnőtt a nemzetközi filmvilágban. Ennyi változással és tapasztalattal a hátunk mögött már érdemes lehet elvégezni a hazai forgatókönyvírói képzés konstruktív kritikáját, és feltenni a kérdést: **hogyan oktassuk a forgatókönyvírást és filmdramaturgiát a mai magyar és nemzetközi filmgyártás, valamint a kor művészetoktatási kihívásainak megfelelően?**

A magyar film a rendszerváltás után drámai módon elveszítette közönségét, még akkor is, ha nemzetközi filmfesztiválok komoly sikereket ért el az elmúlt évtizedben, vagy, ha olykor-olykor egy-egy könnyebb szórakozást kínáló vígjátékra sikerült nagyobb nézőközönséget a mozikba csábítani. A közönség elvesztésének számos oka van, közülük több olyan, melyet aligha tudunk befolyásolni (pl. filmnézési szokások változása, hollywoodi filmdömping, stb.). Ugyanakkor disszertációmban éppen azt próbálom körüljárni, hogy a közönség figyelmének elvesztése alapvetően az alkotók, a filmszerzők teljesítményének függvénye. Amennyiben ez igaz, meg kell vizsgálnunk, hogy a hazai filmművészetek mindmáig – szinte – monopolhelyzetben kinevelő Színház-és Filmművészeti Egyetem filmes képzése hogyan befolyásolhatná ezt a folyamatot pozitív irányban.

E disszertáció legfőbb állítása, hogy a film forgatókönyvíró hallgatók szerepének növelésével, képzésük szerkezetének átalakításával, a rendező hallgatókkal való sokkal szorosabb, tanrendbe integrált együttműködéssel változtatható meg hosszú távon a magyar filmrendezők és film forgatókönyvírók felkészültsége, habitusa, filmhez való viszonya. A filmes képzés átalakítására, azon belül is a forgatókönyvírói képzés újragondolására nem önmagában van tehát szükség. Éppen ezért e dolgozat végső célja a magyar filmművészet helyzetének javítása indirekt módon a filmes képzés, azon belül is a filmes szerzők, a

forgatókönyvírók oktatásának átalakításán, valamint a forgatókönyvírás szakmájának felértékelésén keresztül.

Disszertációm első fejezetében (Út a nézőkhöz) igyekeztem pillanatfelvételt készíteni a magyar film jelenéről, összevetve múltjával, elmélkedve jövőjéről. Arra kerestem a választ, hogyan, miért veszíthette el nézőit a magyar film, és hogyan nyerhetné őket meg újból saját ügyének?

A második fejezetben (A dán példa) egy külföldi példán keresztül próbáltam megmutatni, hogy a filmes oktatás egészén, illetve a forgatókönyvírói képzésen belül bekövetkező változtatásokkal, valamint a filmírás szerepének növelésével újítható meg egy hazánkkal hasonló méretű nemzet filmművészete, filmipara. A fejezetben történeti áttekintést adtam a dán film felemelkedéséről, rávilágítva az összefüggésre a „dán csodának” nevezett jelenség és Mogens Rukov pedagógiai munkája között.

A harmadik fejezetben (A Színház-és Filmművészeti Egyetem filmes oktatásának kritikája) arra tettem kísérletet, hogy kritikai szemlélettel megvizsgáljam a Színház-és Filmművészeti Egyetem filmes képzését. Rövid történeti áttekintéssel próbáltam feltárni, hogyan alakult ki a jelenlegi oktatási struktúra, filozófia, majd mindezt a jelenkor kihívásain, a hallgatók és a kortárs filmművészet világának elvárásain keresztül mértem meg. Felvázoltam az iskola lehetséges jövőképét, és elemeztem az oktatási struktúrán belül a forgatókönyvírói képzés helyzetét. A fejezetben igyekeztem világossá tenni, hogy az Egyetem filmes képzése válaszut elé érkezett: a 6x6-os új oktatási struktúra sok problémára korszerű és hatékony választ talált, azonban sok egyéb aspektusban a képzés nem tudott megújulni.

Disszertációm negyedik fejezetében (Egy új filmes oktatás stratégiája) átfogó, konkrét javaslatot tettem a filmes oktatás struktúrájának alapvető változtatására az SZFE - n. Olyan modellt javasoltam, ahol a forgatókönyvírói, rendezői és produceri képzés a kreatív kooperáció keretein belül jöhet létre, versenyképesé téve a hazai Egyetemet az európai filmes iskolákkal szemben. Az ebben a fejezetben felvázolt képzési struktúra az alapja a filmes képzés reformjának, e nélkül a forgatókönyvírói képzésen végrehajtott bármilyen változás lényegében felesleges. Az új oktatási struktúra kulcsszavai a kreatív kooperáció: az egymástól szeparált szakirányokat, a rendező hallgatókra épített hierarchikus képzést az együtt dolgozásra, a közös tanmenetre épülő, mellérendelő oktatás váltja fel.

Az új oktatási keretrendszeren belül érdemes a megújuló forgatókönyvírói képzésről értekezni, erről szól disszertációm ötödik fejezete (A forgatókönyvírók képzése). E fejezetben igyekeztem a megújuló képzés alapvető filozófiáját tisztázni, majd konkrétan a filmírói alap- és mesterképzésre programot ajánlani. A fejezet nem kíván egy tanmenet részletességével fellépni, az öt évre ad irányelveket, az oktatás alapjait fekteti le. Az elgondolás lényege szerint az alapképzés a forgatókönyvírás mesterségének elsajátításához szükséges időszak, míg a mesterképzés (nevéből fakadóan is) a forgatókönyvírás művészetét oktató, az ún. tutoringra épülő, a nemzetközi forgatókönyvírói workshopok és több hónapos residency-k modelljét követő struktúra.

Hipotézisem szerint a magyar film számára kizárólag szerzői (rendezői és forgatókönyvírói) szerezhetik vissza a hazai közönséget, minden egyéb szempont másodlagos. Ezért a forgatókönyvírók képzése kiemelt fontosságú, ha ki kívánjuk nyitni a most még zárt ajtókat írók és rendezők, a magyar filmek és közönségük között.